

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора

Харченка Сергія Яковича

про дисертацію **Ситняківської Світлани Михайлівни**

**„Теорія і методика підготовки фахівців соціальної
сфери на білінгвальній основі в університетах”,**

поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

У системі підготовки сучасних фахівців соціальної сфери формування білінгвальної професійної комунікативної компетентності відіграє важливу роль: спілкування іноземною мовою сприяє ознайомленню студентів зі світовим досвідом соціальної роботи, підвищує їх конкурентоспроможність на світовому ринку праці.

Актуальність досліджуваної проблеми, перш за все, зумовлена: 1) практикою міжнародного обміну науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти, залучення іноземних фахівців до викладання у закладах вищої освіти; 2) увагою суспільства до вивчення іноземної мови професійного спрямування на білінгвальній основі в українських університетах; 3) відсутністю системного зв'язку у дослідженнях різних аспектів білінгвальної освіти та необхідністю окреслити її понятійно-категорійний апарат, методологічне, теоретичне й технологічне підґрунтя; 4) потребою в узагальненні вітчизняного досвіду навчання українською та іноземною мовами; 5) відсутністю систематизованого дослідження проблеми предметно-орієнтованого білінгвального навчання в ЗВО.

Відзначимо, що дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка "Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти" (державний реєстраційний номер 0110U002274).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Аналіз роботи засвідчив: 1) логічну послідовність наукового пошуку (дослідження передбачало чотири етапи і загалом тривало вісім років); 2) належну експериментальну базу (п'ять університетів та 1094 особи – викладачі, студенти, роботодавці); 3) апробацію результатів дослідження під час доповідей на міжнародних, всеукраїнських, міжвузівських конференціях, участі у круглих столах, роботи у міжнародному проєкті та викладання авторського спецкурсу у

Польщі (м. Краків, академія «Ігнатіанум»); 4) достатньою кількістю наукових публікацій – статей у фахових вітчизняних та зарубіжних виданнях, навчально-методичних посібників, монографій; 5) струнку структуру дисертаційного дослідження, належний його обсяг, ретельність добору ілюстративного матеріалу, велику джерельну базу.

Науковим внеском дисертантки у теорію і методику професійної освіти вважаємо: виокремлення методологічних підходів до підготовки фахівців на білінгвальній основі; визначення сутності провідних принципів професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі в умовах університету; окреслення компонентів білінгвальної професійної комунікативної компетентності зазначених фахівців; з'ясування чинників, що впливають на зміст професійної підготовки фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі; побудову освітньої структурно-функціональної моделі професійної підготовки фахівців на білінгвальній основі; проектування змісту такої підготовки – визначення етапів реалізації авторської моделі та встановлення обсягу навчальних дисциплін; створення авторської методики реалізації запропонованої моделі у ЗВО (розробка відповідного навчально-методичного забезпечення задля поетапного навчання на білінгвальній основі; організацію експериментальної перевірки ефективності моделі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі, яка підтвердила гіпотезу дослідження.

Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертація Світлани Ситняківської є комплексним теоретико-методологічним дослідженням, у якому *вперше*: на міждисциплінарному рівні обґрунтовано теоретико-методологічні засади та принципи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі як цілісної освітньої системи; запропоновано авторське визначення поняття *білінгвальної професійної комунікативної компетентності*; теоретично обґрунтовано концепцію та розроблено авторську модель професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі; визначено критерії, показники та охарактеризовано рівні сформованості білінгвальної професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери; розроблено методику реалізації моделі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі; спроектовано навчально-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації С. Ситняківської, автореферату та змісту публікацій дисертантки дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів. Аналіз змісту дисертації дає підстави стверджувати, що авторка опрацювала значний обсяг наукової літератури з філософії, соціології, психології, педагогіки, філології, соціальної роботи та соціальної педагогіки (597 найменувань, зокрема 106 іноземною мовою), здійснила належну апробацію здобутих результатів.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота С. Ситняківської містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Обґрунтовані в дисертації результати дослідження **упроваджено** в освітній процес: Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (довідка про впровадження № 5 від 17. 12. 2018 р.); Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1569 від 21.11.2018 р.); Комунального закладу "Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" Житомирської обласної ради (довідка № 01-64 від 15.02.2019 р.); Державного закладу "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка" (довідка № 1/144 від 12. 02. 2019 р.); Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 54 від 07. 02. 2019 р.); Академії "Ігнатіанум", факультету педагогіки, м. Краків, Республіка Польща (підтвердження міжнародного відділу Академії "Ігнатіанум" від 17. 05. 2018 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Робота має виражений практико орієнтований характер. Матеріали дослідження, теоретичні висновки і практичні рекомендації можуть бути покладені в основу діяльності кафедр, факультетів, які здійснюють підготовку фахівців соціальної сфери, а також можуть бути використані для науково обґрунтованих організаційних та змістових рішень з реалізації ефективних технологій підготовки фахівців у системі вищої освіти в Україні.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Дисертаційна робота С. Ситняківської має чітку структуру, відзначається цілісністю та логічністю викладу наукового матеріалу. Рецензована робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

На наш погляд, у роботі логічно обґрунтовано та визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження. Вважаємо, що дисертанткою досить вдало обрано

методи дослідження, це дало їй змогу виконати поставлені завдання, сформулювати теоретичні узагальнення.

У першому розділі авторкою представлено результати аналізу методологічних засад професійної підготовки фахівців на білінгвальній основі у педагогічній теорії та практиці діяльності вищої школи, заслуговує на увагу ґрунтовний аналіз концепту білінгвізму у категоріальному полі теорії та методики професійної освіти, а також досконально розглянуто становлення і розвиток професійної підготовки фахівців на білінгвальній основі в Україні та за кордоном.

У другому розділі дисертанткою вдало визначено специфіку підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери у вітчизняній вищій школі, виокремлено її головні принципи, охарактеризовано сутність, структуру та визначено критерії та показники сформованості білінгвальної професійної комунікативної компетентності, а також здійснено вичерпний аналіз сучасних моделей та змісту професійної підготовки фахівців соціальної сфери.

У третьому розділі безперечним здобутком Світлани Михайлівни є детальний опис побудови структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі. На особливу увагу заслуговує також детальна характеристика базових конструктів зазначеної моделі, а також детальний опис змісту, відповідних форм та методів такої підготовки.

У четвертому розділі заслуговує на увагу розроблена автором методика реалізації моделі професійної підготовки на білінгвальній основі та характеристика специфіки розробки відповідного навчально-методичного забезпечення.

Для реалізації моделі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі відповідно визначених етапів автором розроблено й апробовано спеціальне навчально-методичне забезпечення. На особливу увагу заслуговує виокремлення автором змісту, форм, методів та засобів навчання окремо для кожного із чотирьох етапів реалізації моделі професійної підготовки на білінгвальній основі.

У п'ятому розділі дисертанткою обґрунтовано програму та організацію експериментальної роботи, проаналізовано стан професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі, визначено етапи впровадження авторської моделі, узагальнено методику її реалізації в умовах університету, окреслено перспективи розвитку професійної підготовки у визначеному напрямі.

У ході проведення експерименту було доведено ефективність реалізації авторської моделі та методики професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі в університеті.

Дисертаційна робота С. Ситняківської за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. Вважаю, що у роботі не знайшла відображення система відбору та підготовки фахівців, здатних до забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців на білінгвальній основі. При проектуванні програми експерименту (розділ 5, параграф 5.1 дисертації) варто було б більш чітко прописати специфіку експериментальної роботи зі студентами, що мають різний початковий рівень володіння іноземними мовами. Крім того, фактично поза межами експериментальної роботи виявляються студенти, що вивчають в університеті не англійську, а наприклад, німецьку чи французьку мови, а це потребує, на нашу думку, додаткового обґрунтування й пояснення.

2. У 2 розділі дисертанткою вдало обґрунтовано компоненти білінгвальної професійної комунікативної компетентності: особистісно-мотиваційний, когнітивно-операційний, професійно-комунікативний, оцінно-рефлексивний. Однак, при визначенні цієї компетентності усім чотирьом її компонентам був присвоєний однаковий ваговий коефіцієнт. На практиці у різних умовах такий розподіл може бути нерівномірним з огляду на різні чинники, які впливають на формування білінгвальної професійної комунікативної компетентності. Доцільно було б визначити та обґрунтувати інтегральний показник ефективності впливу кожного з компонентів на формування білінгвальної професійної комунікативної компетентності.

3. Не викликає застережень розроблений і впроваджений у процесі експерименту комплексний методичний інструментарій професійної підготовки фахівців на білінгвальній основі (словники, змістові блоки, навчально-методичні посібники). У зв'язку з тим, що цей методичний інструментарій цілком обґрунтовано введено до результуючої моделі дослідження (розділ 3 дисертації), потребує посилення результативно-коригуючий блок означеної моделі, де варто передбачити зворотній зв'язок на рівні результатів навчання студентів та забезпечити його реалізацію у вигляді додаткової діагностики виробничої практики, наукових досліджень студентів, дипломних робіт іноземною мовою та ін.

4. Автором доведено необхідність здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців, згідно розробленої моделі, у чотири етапи: супровідний – 1-4 семестри навчання, доповнюючий 5-8 семестри навчання, паритетний – 1-2 семестри магістратури та збагачувальний – 3-й семестр магістратури (розділ 4 дисертаційного дослідження). Вважаю, що потребує більш чіткого обґрунтування тривалість етапів, яка є нерівномірною.

5. У розділі 1 авторка аналізує зарубіжний досвід білінгвальної професійної підготовки фахівців, у якому однак, на мою думку, не вистачає критичності стосовно можливостей запозичення такого досвіду в українських освітніх реаліях. Варто було б також чітко окреслити специфіку саме української освітньої білінгвальності у системі освіти та сфері соціального захисту, до професійної діяльності в якій і здійснює підготовку авторка дисертаційного дослідження.

6. Напевно, додатковим позитивним акцентом в експериментальній частині роботи (розділ 5) стали б виявлені автором (і введені у дослідницький інструментарій) кореляційні зв'язки на рівні віку, соціального статусу, професійних інтересів суб'єктів констатувального та формувального етапів експерименту.

Проте висловлені зауваження і побажання не знижують загальної високої оцінки проведеного дослідження.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Основні теоретичні положення та результати дисертації опубліковано у 57 працях, із них – 21 стаття у провідних наукових фахових виданнях України, 5 статей у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 22 публікації у збірниках матеріалів конференцій і наукових праць, 7 видань методично-довідкового характеру (1 навчально-методичний посібник під грифом МОН України), 2 монографії.

На основі аналізу змісту публікацій С. Ситняківської можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структурна побудова, зміст, висновки, що викладені в авторефераті, повністю відображають основні положення дисертації.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація „Теорія і методика підготовки фахівців соціальної

сфери на білінгвальній основі в університетах” є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 року зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та іншим інструктивним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо докторських дисертацій, а її автор – Ситняківська Світлана Михайлівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

завідувач кафедри соціальної педагогіки
ДЗ „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”, м. Старобільськ
доктор педагогічних наук, професор

С. Я. Харченко

